

*Aneta Kosztowniak*Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
ORCID: 0000-0001-6088-1899

Zrównoważone strategie rozwoju i konkurencyjności w sektorach bankowych krajów Unii Europejskiej

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie ewolucji strategii rozwoju i konkurencyjności w sektorze bankowym UE zachodzącej pod wpływem implementacji przepisów zrównoważonego rozwoju oraz obowiązków raportowania. Wyniki analiz wskazują, że regulacje prawne mają obecnie i będą mieć w przyszłości istotny wpływ na zmiany strategii rozwoju i konkurencyjności sektorów bankowych w UE. Ze względu na wielowymiarowość czynników ESG banki gruntownie i w wielu obszarach dokonują zmian procesowych, strategii i modeli biznesowych. Włączają czynniki ESG do istniejących systemów zarządzania ryzykiem i struktur organizacyjnych, strategii oraz budowy przewag konkurencyjnych. Spodziewane jest ograniczanie finansowania działalności wysokoemisyjnych, a zwiększanie projektów zielonych. Znaczący wpływ na strategię tworzenia wartości i przewag konkurencyjnych mają przepisy dyrektywy CSRD i ESRS. Globalnymi liderami bankowości zrównoważonej są konglomeraty bankowe, np. z Francji, Niemiec i Holandii, transformujące wzorce na pozostałe sektory bankowe w UE i poza nią. Strukturę artykułu tworzą rozdziały dotyczące: uwarunkowań regulacyjnych rozwoju bankowości zrównoważonej w UE, ewolucji strategii działania, wpływu dyrektywy CSRD i wytycznych ESRS na strategię tworzenia wartości i przewag konkurencyjnych oraz kamieni milowych EBA (*roadmap*) na rynku unijnym.

Słowa kluczowe: ESG, taksonomia, strategie rozwoju, konkurencyjność, banki, UE

Kody klasyfikacji JEL: G15, G18, G20, Q54

1. Wprowadzenie

W sektorach bankowych krajów UE od kilku lat trwa intensywny okres zmian i działań adaptacyjnych do regulacji w zakresie zrównoważonego rozwoju, taksonomii, ujawnień i raportowania niefinansowego. Banki jako jedne z pierwszych instytucji na rynku finansowym podjęły wyzwania w zakresie dostosowania się do wymogów zrównoważonego rozwoju. Dostosowywane są procesy, procedury, struktury organizacyjne i systemy zarządzania bankami. W ramach strategii operacyjnych i konkurencyjnych banki podejmują wysiłki kształtowania nowego profilu klienta zorientowanego proekologicznie, istotnego w budowaniu oferty produktowej i marki banku, odróżniającego się na rynku wśród innych konkurentów. Systemy zarządzania ESG w bankach są ważnym kanałem komunikacji z rynkiem i interesariuszami. Procesy dostosowawcze banki traktują nie tylko jako obowiązek wynikający z przepisów prawnych, lecz również narzędzie konkurencyjne.

Uwzględnianie czynników środowiskowych, społecznych oraz ładu korporacyjnego (*environmental, social and governance*, ESG) wpływa zarówno na bieżącą, jak i strategiczną działalność banków, decydując o dostosowaniu procesów i o zmianach struktury portfeli kredytowych. Ze względu na wielowymiarowość czynników ESG banki gruntownie i w wielu obszarach dokonują zmian zarówno w strategiach tworzenia wartości, jak i modelach biznesowych.

Szeroki zakres zmian regulacyjnych, nadzorczych oraz działań podejmowanych przez banki i inne podmioty na rynku finansowym wymaga analizy i oceny. Wnioski są bowiem kluczowe dla praktyki wdrożeniowej samych banków, instytucji nadzoru finansowego, a także dla klientów banków. Wnioski pozwolą bowiem na diagnozę osiągniętych efektów i określenie obszarów wyzwań dla banków. Dla części banków o wysokich kapitałach, korzystających z praktyki i doświadczeń np. centrali banku we Francji, Niemczech czy Holandii (wykazujących znaczące zaawansowanie procesów wdrożeniowych w zakresie zrównoważonego rozwoju) mogą one być wyzwaniami. Dla mniejszych banków, o niższych kapitałach czy o zasięgu regionalnym, jak banki spółdzielcze, wyzwania te mogą stać się problemami w nadążeniu do dostosowania działalności do regulacji prawnych, przy utrzymaniu dotychczasowej rentowności banku.

Studia zagadnień rozwoju bankowości zrównoważonej są ważne ze względu na skalę ekspansji (nie tylko w UE, ale także na świecie, np. w USA czy na rynkach azjatyckich) oraz szeroką grupę interesariuszy: klientów, inwestorów, kooperantów itd.

Celem artykułu jest przedstawienie ewolucji strategii rozwoju i konkurencyjności w sektorze bankowym UE zachodzącej pod wpływem implementacji przepisów zrównoważonego rozwoju oraz obowiązków raportowania.

W zakresie metod badawczych skoncentrowano się zarówno na przeglądzie unijnych regulacji prawnych w formie dyrektyw i rozporządzeń, jak i na analizie regulaminów oraz raportów instytucji międzynarodowych i banków komercyjnych. Dokonano przeglądu studiów literaturowych w zakresie bankowości i finansów (w tym sprawozdawczości finansowej).

Strukturę artykułu tworzą rozdziały dotyczące: uwarunkowań regulacyjnych rozwoju bankowości zrównoważonej w UE, ewolucji strategii działania, wpływu dyrektywy CSRD i wytycznych ESRS na strategię tworzenia wartości i przewag konkurencyjnych oraz kamieni milowych EBA (*roadmap*) na rynku unijnym.

2. Uwarunkowania rozwoju zrównoważonej bankowości w Unii Europejskiej

Początki rozwoju zrównoważonej bankowości w UE zauważalne były od lat 90. XX w. Jednak wyraźny wzrost oczekiwań interesariuszy i banków ujawnił się po globalnym kryzysie finansowym 2007+, umocowany przyjętymi przez ONZ w 2015 r. celami zrównoważonego rozwoju (*Sustainable Development Goals, SDGs*) [UN, 2015] oraz Porozumieniem klimatycznym w Paryżu (COP21) podpisanym przez międzynarodowe organizacje finansowe, państwa oraz banki centralne. Istotne znaczenie miał również ogłoszony przez Komisję Europejską (KE) w 2018 r. Plan działania: finansowanie zrównoważonego wzrostu gospodarczego (*EU Sustainable Finance Action Plan*) [EC, 2018], wyznaczający szeroki zakres regulacji, oraz Europejski Zielony Ład (*European Green Deal*) z 2019 r. [EC, 2024a], którego celem jest doprowadzenie do neutralności klimatycznej kontynentu do 2050 r.

Od tych wydarzeń regulatorzy wspierali budowę zrównoważonego systemu finansowego¹, w tym w sektorze bankowym. Trwa proces wydawania przepisów, mających na celu ujawnianie informacji środowiskowych, społecznych i ładu korporacyjnego. Banki zaczęły uwzględniać kwestie zrównoważonego rozwoju w swoich procesach i strategiach. Można wskazać, że bankowość zrównoważona odnosi się więc do instytucji finansowych, które w swoich operacjach i inwestycjach priorytetowo traktują czynniki ESG oraz cele redukcji emisyjności.

W proces legislacyjny kształtowania zrównoważonych finansów, w tym bankowości zaangażowanych jest wiele instytucji, tj. Komisja Europejska (European Commission, EC) i Parlament Europejski (European Parliament, EP), Europejski Bank Centralny (European Central Bank, ECB), Europejskie Urzędy Nadzoru Bankowego (European Board Authority, EBA), Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA), Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (European Securities and Markets Authority, ESMA)². Spośród międzynarodowych instytucji finansowych należy wymienić: Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF), Bank Światowy, Radę Stabilności Finansowej (FSB), Międzynarodową Organizację Komisji Papierów Wartościowych (IOSCO), Bank Rozrachunków

¹ KE definiuje zrównoważone finanse (lub finansowanie) jako odnoszące się do procesu uwzględniania aspektów środowiskowych, społecznych i ładu (władztwa) korporacyjnego (ESG) przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych w sektorze finansowym, co prowadzi do bardziej długoterminowych inwestycji w zrównoważone działania i projekty gospodarcze [EC, 2024b].

² Zakres kluczowych zadań najważniejszych instytucji w odniesieniu do zmian klimatycznych i ryzyka klimatycznego przedstawia publikacja [EIU, 2017].

Międzynarodowych (BIS), Międzynarodowe Stowarzyszenie Organów Nadzoru Ubezpieczeniowego (IAIS). Rolę wspierającą pełnią również: Sieć na rzecz Zazieleniania Systemu Finansowego (NGFS) – sieć banków centralnych i instytucji nadzorczych, Inicjatywa Finansowa Programu Narodów Zjednoczonych ds. Ochrony Środowiska (UNEP FI), Rada ds. Międzynarodowych Standardów Zrównoważonego Rozwoju (ISSB). W wielu krajach podejmowane są dodatkowe własne inicjatywy regulacyjne. Banki uwzględniając swój profil działalności, opracowują również wewnętrzne regulaminy i wytyczne adaptacji obowiązujących je przepisów.

Ewolucja procesu legislacyjnego w zakresie zrównoważonego rozwoju obowiązującego zarówno banki, jak i inne podmioty rozpoczęła się od **Dyrektywy NFRD (2014/95/EU)**, która określiła podstawy do raportowania niefinansowego, a następnie została udoskonalona **Dyrektywą SFRD (2019/2088)** w sprawie ujawnienia informacji dotyczących zrównoważonych inwestycji przez uczestników rynku finansowego, oraz **Rozporządzeniem PE i Rady 2020/852/UE**, tzw. Taksonomią. Istotne znaczenie na rzecz zrównoważonego finansowania wzrostu gospodarczego mają przepisy **Dyrektywy CSRD (UE/2022/2464)**, które służyć mają osiągnięciu przez UE neutralności klimatycznej do 2050 r. CSRD to jeden z najważniejszych unijnych aktów prawnych, określających, jakie podmioty i od którego roku podlegają obowiązkowi raportowania ESG.

Europejskie Standardy Zrównoważonego Rozwoju (**ESRS**) zostały przyjęte 31 lipca 2023 r. w ramach rozporządzenia delegowanego przez KE. Jako obowiązkowe i wspólne standardy sprawozdawczości w zakresie zrównoważonego rozwoju mają zapewnić porównywalność i wiarygodność ujawnianych danych, które będą podlegać obowiązkowej weryfikacji przez biegłych rewidentów, a także – w zależności od ustaleń w poszczególnych państwach członkowskich – przez innych certyfikowanych dostawców usług atestacyjnych. Obowiązek stosowania standardów wynika z **Dyrektywy 2022/2464** w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Od 2024 r. prawdopodobnie będzie obowiązywać **Dyrektywa CSDD (EC/2022/0071)**, dotycząca należytej staranności w obszarze zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw, przyjęta w formie końcowej przez KE dnia 23 lutego 2022 r. Dyrektywa ta podkreśla obowiązki firm w zakresie identyfikowania bieżącego i potencjalnego wywierania szkodliwego wpływu na prawa człowieka i środowisko oraz określa odpowiedzialność za naruszenie tych zobowiązań. Zakres dyrektywy CSDD obejmuje własną działalność firm, działalność jednostek zależnych, podmioty w ramach łańcucha wartości, z którymi firma posiada uregulowane relacje biznesowe – pośrednie lub bezpośrednie (tabela 1).

Wśród kolejnych ważnych regulacji dla banków i innych instytucji w zakresie zrównoważonego rozwoju znajdują się m.in.: (i) standard raportowania (Global Reporting Initiative, GRI Standards) – opcja „Core” (z uwzględnieniem sektorowego dodatku do usług finansowych), (ii) wytyczne raportowania zintegrowanego (International Integrated Reporting Council, IIRC), (iii) wytyczne KE dotyczące sprawozdawczości w zakresie informacji niefinansowych, z wyszczególnieniem zgłaszania danych dotyczących klimatu oraz (iv) rekomendacje Grupy Zadaniowej ds. Ujawniania Informacji Finansowych Związanych z Klimatem (TCFD). Do

raportowania niefinansowego, w tym wpływu modeli biznesowych na klimat, zachęca m.in. ESMA, jak również TCFD powołana przez Radę Stabilności Finansowej. Istotne znaczenie będzie miało włączenie zagadnień ryzyka ESG do norm ostrożnościowych (odpowiednio: pakietu CRD/CRR i Solvency).

Tabela 1. Najważniejsze regulacje UE przyjęte w ramach Planu działania: finansowanie zrównoważonego wzrostu gospodarczego

Lp.	Grupa przepisów	Regulacje
1	System jednolitej klasyfikacji działań na rzecz zrównoważonego rozwoju (taksonomia)	Rozporządzenie 2020/852 (Taxonomy regulation) oraz akty delegowane
2	Normy i oznakowania dla zrównoważonych produktów finansowych	Wniosek Rozporządzenie PE i Rady w sprawie europejskich zielonych obligacji, COM/2021/391
3	Wspieranie inwestycji w zrównoważone projekty	Rozporządzenie 2020/852 w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje
4	Zagadnienia zrównoważonego rozwoju w doradztwie finansowym	Dyrektywa delegowana 2021/1269 uzupełniająca dyrektywę MIFID II w zakresie zarządzania produktami
5	Wskaźniki referencyjne zrównoważonego rozwoju	Rozporządzenie 2019/2089 zmieniające rozporządzenie BMR (oraz akty delegowane)
6	Zrównoważony rozwój w badaniach rynku i ratingach kredytowych	Wytyczne w sprawie wymogów dotyczących ujawniania informacji mających zastosowanie do ratingów kredytowych
7	Obowiązki w zakresie zrównoważonego rozwoju spoczywające na inwestorach instytucjonalnych i podmiotach zarządzających aktywami	Rozporządzenie 2019/1238 w sprawie ogólnoeuropejskiego indywidualnego produktu emerytalnego (OIPE), Dyrektywa delegowana 2021/1270 uzupełniająca dyrektywę UCITS28, Rozporządzenie delegowane 2021/1255 uzupełniające dyrektywę AIFMD29, Rozporządzenie delegowane 2021/1257 uzupełniające dyrektywę IDD30, Rozporządzenie delegowane 2021/125331, Dyrektywa delegowana 2021/126932
8	Wymogi ostrożnościowe dla banków i zakładów ubezpieczeń	Projekty zmian: CRR i CRD33, Solvency II34
9	Ujawnianie informacji i rachunkowość	Dyrektywa 2014/95 (NFRD) Dyrektywa 2022/2464 (CSRD), Rozporządzenie 2019/2088 (Disclosure regulation – SFRD), Rozporządzenie delegowane 2022/128838 i 2021/217839, Rozporządzenie delegowane C/2023/5303 (ESRS) 40 Taxonomy Regulation
10	Ład korporacyjny	Projekt dyrektywy w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w obszarze zrównoważonego rozwoju, COM/2022/71 (CSDD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Gajdka, Brzeszczyński, Kulińska-Sadłocha, Marcinkowska [2023, s. 21–22].

Chociaż czynniki ESG mogą wspierać szanse rozwoju, to wiele podmiotów, w tym banków, podchodzi z uwagą do potencjalnych negatywnych konsekwencji, określając je mianem ryzyka. Ryzyko ESG jest definiowane jako „ryzyko strat wynikających z wszelkich «negatywnych» skutków finansowych dla instytucji, spowodowanych obecnym lub przyszłym wpływem czynników związanych z ochroną środowiska, polityką społeczną lub ładem korporacyjnym

(czynników ESG) na kontrahentów instytucji lub na aktywa, w które instytucja inwestuje” (Rozporządzenie Komisji (UE) 2022/2453).

Wskazane regulacje, postulując uwzględnianie czynników środowiskowych, społecznych oraz ładu korporacyjnego na bieżącą i strategiczną działalność banków, decydują o konieczności dostosowania wykonywanych procesów w bankach i zmianach strukturalnych portfeli kredytowych. Zauważalne jest odchodzenie od finansowania branż brudnych (górnictwo i wydobywanie, handel, transport) na rzecz projektów zielonych (OZE). Zwiększany jest strumień finansowania aktywów zielonych wspierających zrównoważony rozwój, przy ograniczeniu finansowania aktywów brudnych, z powodu wzrostu ryzyk i towarzyszących im kosztów po stronie klientów oraz banków.

Przewiduje się, że jeśli nawet część banków będzie udzielać kredytów na finansowanie aktywów brudnych, to będą to wyłącznie kredyty krótkoterminowe, przy wysokim koszcie ich obsługi (prowizji, marży, zabezpieczenia prawnego i ubezpieczenia). Wynika to z faktu, że portfel z ekspozycjami kredytowymi w tzw. brudnych branżach będzie eskalował wzrostem ryzyka ESG [Adrian i in., 2022; Monasterello, 2020; Monasterello, Battiston, 2020]. Taki portfel z ekspozycjami brudnymi będzie wymagał od banków zabezpieczenia dodatkowymi kapitałami rezerwowymi, wyższych buforów ogólnego i sektorowego ryzyka systemowego [ECB, 2022; ESRB, 2020; Giuzio i in., 2019]. Niektóre banki zaprzestaną finansowania całkowicie aktywów z branż brudnych, co oznaczać będzie, że część z nich zostanie porzucona, ze względu na brak czy wysokie koszty ich modernizacji, wywołując negatywne konsekwencje społeczno-gospodarcze [Xu, Ramanathan, Victor, 2018].

3. Ewolucja strategii w sektorach bankowych krajów UE

3.1. Cechy, kanały, motywy i cele zrównoważonego rozwoju jako filar ewolucji strategii bankowych

Uwarunkowania zrównoważonego rozwoju mogą powodować korzystne i niekorzystne efekty. W sektorze bankowym uwaga jest skoncentrowana zarówno na *szansach*, np. możliwościach poszerzenia oferty o produkty wspierające rozwój (np. obligacje zielone, kredyty wspierające transformację klimatyczną u kredytobiorców) czy budowę przewag konkurencyjnych na rynku, jak i na *zagrożeniach*, które w początkowym etapie dostosowywania się do regulacji ESG w większości banków przeważają.

Wieloaspektowość powiązań mogących ujawnić się w obszarze zrównoważonego rozwoju decyduje o zagrożeniach, które mogą wynikać z *cech charakterystycznych ESG*: niematerialność, niepewność co do czasu pojawienia się skutków, negatywne ekonomiczne efekty zewnętrzne, wzorce powstające w całym łańcuchu wartości, zwiększona wrażliwość na zmiany w politykach publicznych mających na celu łagodzenie zmian klimatu i innych efektów zewnętrznych [EBA, 2021]. *Głównymi kanałami transmisji czynników ESG* są natomiast:

obniżona rentowność i wartość aktywów (głównie nieruchomości) przedsiębiorstwa lub osób prywatnych (zabezpieczeń prawnych), obniżony popyt na produkty przedsiębiorstwa, zakłócenia działalności, zmniejszona produktywność i podaż produktów przedsiębiorstwa, straty na inwestycjach finansowych (obniżenie wartości posiadanych akcji i obligacji), wzrost kosztów funkcjonowania (np. wskutek wzrostu kosztów surowców, kosztów prawnych, kosztów zgodności z przepisami, cen ubezpieczenia), brak możliwości pozyskania finansowania (podwyższone wymogi kredytowe), niższe dochody lub majątek gospodarstw domowych oraz wyższe koszty ich funkcjonowania [IMF, 2019].

Ryzyko ESG – w przeciwieństwie do „tradycyjnego” ryzyka finansowego – nie ma charakteru neutralnego, lecz koncentruje się na ujęciu negatywnym, wskazując na zagrożenie negatywnymi skutkami wynikającymi z wpływu czynników ESG na wyniki finansowe lub wypłacalność jednostki czy też państwa [Gajdka, Brzeszczyński, Kulińska-Sadłocha, Marcinkowska, 2023, s. 5]. Ponadto generalnie ryzyko ESG w instytucjach finansowych, w tym w bankach, rozumiane jest jako ryzyko negatywnych efektów finansowych, które są skutkiem wpływu czynników ESG na klientów i kontrahentów lub pozycje bilansowe. Celem zarządzania ryzykiem ESG jest wspieranie zrównoważonego rozwoju oraz budowa długookresowej wartości instytucji finansowych przez zintegrowane zarządzanie wpływem czynników ESG [Kosztowniak, 2023a].

Cechy charakterystyczne ryzyka ESG oraz kanały transmisji decydują, że ryzyko to może być wbudowane w inne ryzyka, np. kredytowe, operacyjne czy utraty reputacji. To oznacza, że zarządzanie ryzykiem wymaga metod identyfikacji i oceny ryzyka ESG w wielu procesach funkcjonujących w banku, tj.: w procesie nawiązywania i utrzymywania relacji biznesowych (z klientami), w procesie kredytowym (oceny ryzyka partnerów biznesowych, klasyfikacji finansowań) oraz w procesach inwestycyjnych, zakupowych, projektowych itd. Cały schemat zarządzania ryzykiem ESG powinien obejmować więc: (i) identyfikację, (ii) pomiar lub ocenę, (iii) monitorowanie, (iv) kontrolę (w tym ograniczenie ryzyka) oraz (v) raportowanie wraz z oceną skuteczności podjętych działań ograniczających ryzyko.

Według analiz EBA wśród *głównych motywów* zmian modeli biznesowych w kierunku zrównoważonym i uwzględniania ich w strategiach znajdują się następujące motywy [Coleton, Brucart, Gutierrez, Le Tennier, Moor, 2020]:

- *własne (wewnętrzne) wartości* – występujące u części banków dążących do rozwoju zrównoważonego, odpowiedzialności społecznej i ekologicznej w zgodzie z ich wizją i misją; realizujących np. *Principles for Responsible Banking* (lub *Principles for Responsible Investment*), *Net-Zero Banking Alliance* (lub *Net-Zero Asset Owner Alliance*), *Global Alliance for Banking on Values, Sustainable Banking and Finance Network*; ten motyw dominuje wśród liderów bankowości zrównoważonej, np. Triodos Bank czy Grupa Societe Generale;
- *oczekiwania interesariuszy* – którzy oczekują od banków angażowania się w zagadnienia ESG, warunkując tym swą decyzję o nawiązaniu i utrzymywaniu relacji³; czynnik ten jest

³ Według badań Kearney [2021] blisko połowa klientów respondentów wskazywała, że kwestie środowiskowe i społeczne są dla nich ważne przy wyborze banku, a niemal co czwarty klient deklarował, że zmieniłby dostawcę usług bankowych, jeśli nie byłby on zaangażowany w kwestie ESG.

- ważny z punktu widzenia konkurencyjności (relacje z klientami), możliwości prowadzenia działalności (relacje z klientami) i pozyskiwania finansowania (relacje z inwestorami);
- *ryzyko ESG* – wpływa na wzrost ryzyk bankowych (kredytowego, operacyjnego, rynkowego, płynności), a zróżnicowany jego poziom w różnych krajach determinuje, że jest ono ujmowane w systemie zarządzania ryzykiem;
 - *postrzegane korzyści* – banki dostrzegają korzyści finansowe i rynkowe płynące z zaangażowania w kwestie ESG, jak np. zwiększona rentowność (ograniczenie kosztów, np. dzięki wdrożeniu rozwiązań cyfrowych, zwiększeniu efektywności operacyjnej), przyciągnięcie długoterminowych inwestorów, poszerzenie oferty produktowej o produkty ESG (obligacje zielone, kredyty na transformację klimatyczną itd.), poprawa reputacji marki, uzyskanie przewag konkurencyjnych i wyróżnienie się na rynku;
 - *oczekiwania nadzorcze i zachęty regulacyjne* – chociaż bezpośrednio regulacje prawne nie nakazują bankom działań zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju (poza np. ujawnieniami informacji na ten temat), to jednak wywołują presję rynkową i konkurencyjną; należy się spodziewać, że w kolejnych latach ryzyko ESG zostanie odzwierciedlone w wymogach kapitałowych – już obecnie nadzorcy uwzględniają je w ocenie BION (co najmniej w obszarze modelu biznesowego) [Gajdka i in., 2023, s. 41–42].

Cele zrównoważonego rozwoju (ESG) w strategiach banków koncentrują się na obszarze:

- *środowiskowym* – w tym na wskaźnikach zielonych aktywów (*Green Asset Ratio*, GAR), wskaźniku zgodności portfela bankowego z Taksonomią UE (*Banking Book Taxonomy Alignment Ratio*, BTAR), liczbach i wielkości finansowań wpisujących się w cele środowiskowe określone w art. 9 rozporządzenia Taksonomii oraz na obliczaniu śladu węglowego banku (na poziomach 1, 2, 3);
- *społecznym* – dotyczącym np. działalności na rzecz społeczności i społeczeństwa, relacji pracowniczych i poprawy warunków pracy, ochrony klienta i odpowiedzialności za produkt, praw człowieka;
- *ładu korporacyjnego* – obejmującym względy etyczne, strategie i zarządzanie ryzykiem, inkluzyjność oraz przejrzystość.

Odnosząc się do praktyki wielu banków w UE, można wyróżnić kilka *głównych kierunków działań podejmowanych w strategiach*, tj.:

- włączanie ryzyka ESG do istniejących systemów zarządzania ryzykiem w banku i poprawy jego skuteczności,
- podejmowanie działań adaptacyjnych w zakresie struktur organizacyjnych odpowiedzialnych za procesy ESG w wymiarze kadrowym i przedmiotowym,
- wykorzystywanie strategii ESG do budowy wiarygodności (wizerunku, marki) i konkurencyjności na rynku krajowym i rynkach zagranicznych (szczególnie istotnego dla konglomeratów finansowych),
- ograniczanie zaangażowania finansowego wobec działalności wysokoemisyjnych (górnictwo, wydobywanie, transport, handel i inne),
- zwiększanie finansowania projektów zielonych (np. odnawialnych źródeł energii, OZE),

- budowanie świadomości zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego wśród klientów.

3.2. Liderzy bankowości zrównoważonej w Europie i na świecie

Za liderów bankowości zrównoważonej w Europie uznawani są jednocześnie liderzy światowi, tj.: Société Générale oraz Triodos Banking Group, jak również Crédit Agricole, BNP Paribas, German Environmental Special Bank, German Biobank Node, UniCredit czy UBS. Banki te funkcjonują na wielu rynkach, są globalnymi instytucjami wspierającymi zrównoważony rozwój w systemach bankowych wielu krajów UE i poza nią. Banki te od wielu lat stopniowo wdrażały elementy zarządzania i strategii ESG oraz ciągle udoskonalają swoje oferty produktowe w zakresie zrównoważonego rozwoju, cyfryzacji, innowacji oraz finansują procesy transformacji klimatycznej swoich interesariuszy. Ponadto banki te same wyznaczają dla siebie cele w zakresie zrównoważonego rozwoju, np. ograniczenia emisji. Jednocześnie inicjują wiele programów w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) i kultury zrównoważonego rozwoju. Liderzy bankowości zrównoważonej upatrują szans na rozwój w obszarze ESG, wyróżnienia się na rynku, przez co budują przewagi konkurencyjne i utrwalają pozycje na rynku.

Zgodnie z raportem FinTech Magazine wśród 10 najbardziej zrównoważonych banków na świecie w 2023 r., wytypowanych na podstawie ratingów oraz ocen ESG, znalazło się wiele banków funkcjonujących i mających swoje siedziby w Europie. Banki te mają wieloletnie doświadczenie w stosowaniu zasad zrównoważonego rozwoju, wprowadzały je dobrowolnie do swojej działalności, współpracując przy tym z innymi instytucjami, głównie w ramach UNEP FI [2024] (tabela 2).

Tabela 2. Wyniki rankingu FinTech Magazine 10 najbardziej zrównoważonych banków na świecie w 2023 r.

Pozycja	Nazwa banku (siedziba)	Kluczowe aktywności
10	Bank Triodos (Holandia)	<ul style="list-style-type: none"> • koncentruje się na etycznych i zrównoważonych finansach, inwestując w projekty i organizacje, które mają pozytywny wpływ społeczny, środowiskowy i kulturowy; • oferuje finansowanie energii odnawialnej, produkcji żywności organicznej, wspiera inicjatywy związane ze sprawiedliwym handlem
9	Nordea (Szwecja)	<ul style="list-style-type: none"> • działa w kilku krajach skandynawskich i europejskich i obsługuje ponad 11 mln klientów, oferując innowacje cyfrowe i wspierające zrównoważony rozwój
8	Rabobank (Holandia)	<ul style="list-style-type: none"> • znany ze swojej koncentracji na zrównoważonych praktykach bankowych i etycznych oraz cieszy się dobrą reputacją firmy obsługującej potrzeby społeczności wiejskich i rolniczych; • działa w kilku krajach Europy i ma znaczącą obecność w Holandii i Belgii
7	BNP Paribas (Francja)	<ul style="list-style-type: none"> • działa w ponad 70 krajach na całym świecie i obsługuje klientów na wielu rynkach, w tym w Europie, Azji i Ameryce Północnej; • oferuje produkty w zakresie bankowości inwestycyjnej oraz zrównoważonego rozwoju i odpowiedzialności społecznej

cd. tabeli 2

Pozycja	Nazwa banku (siedziba)	Kluczowe aktywności
6	Crédit Agricole (Francja)	<ul style="list-style-type: none"> znana ze swojej silnej obecności na rynku francuskim oraz skupienia się na zrównoważonym rozwoju i społecznej odpowiedzialności biznesu; ma znaczącą obecność międzynarodową, działając w ponad 50 krajach w Europie, Azji i obu Amerykach
5	DBS Bank (Singapur)	<ul style="list-style-type: none"> największy bank w Azji Południowo-Wschodniej pod względem aktywów; oferuje produkty w zakresie rozwiązań cyfrowych, innowacji i zrównoważonego rozwoju; działa na kilku rynkach w Azji, w tym w Singapurze, Hongkongu, Chinach, Tajwanie i Indiach, cieszy się reputacją dostawcy wysokiej jakości usług finansowych oraz lidera w regionie w zakresie inicjatyw na rzecz zrównoważonego rozwoju i odpowiedzialności społecznej
4	Swedbank (Szwecja)	<ul style="list-style-type: none"> obsługuje ponad 7 milionów klientów w Szwecji, Estonii, Łotwie i Litwie; znany ze swojej silnej obecności cyfrowej oraz skupienia się na zrównoważonym rozwoju i społecznej odpowiedzialności biznesu
3	Standard Chartered (Wielka Brytania)	<ul style="list-style-type: none"> przestrzega zrównoważonych praktyk bankowych, których celem jest zrównoważenie wyników finansowych z pozytywnym wpływem na społeczeństwo i środowisko, wyznaczył cele w zakresie zrównoważonego rozwoju, takie jak redukcja emisji CO₂, finansowanie projektów w zakresie energii odnawialnej oraz promowanie różnorodności i włączenia społecznego; oferuje zrównoważone rozwiązania finansowe: zielone obligacje i produkty inwestycyjne, aby pomóc klientom w przejściu na gospodarkę niskoemisyjną; przeprowadza oceny ryzyka dla zrównoważonego rozwoju swojej działalności kredytowej i współpracuje z klientami w celu włączenia zagadnień zrównoważonego rozwoju do ich strategii biznesowych
2	ING Bank (Holandia)	<ul style="list-style-type: none"> czołowa instytucja finansowa, która w centrum swojej strategii stawia zrównoważony rozwój, opierając ją na trzech filarach: ograniczaniu własnego śladu środowiskowego, finansowaniu zrównoważonej działalności gospodarczej oraz wspieraniu kultury zrównoważonego rozwoju; oferuje wiele zrównoważonych rozwiązań finansowych, w tym zielone obligacje i pożyczki, a także doradztwo i wsparcie klientom pragnącym przejść na gospodarkę niskoemisyjną
1	KfW (Niemcy)	<ul style="list-style-type: none"> bank rozwoju znany ze swojej koncentracji na zrównoważonym finansowaniu; finansuje projekty w zakresie energii odnawialnej, środków efektywności energetycznej i zrównoważonego transportu, a także programy wspierające zrównoważony rozwój obszarów miejskich, ochronę różnorodności biologicznej i adaptację do klimatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie England [2023].

4. Wpływ dyrektywy CSRD i wytycznych ESRS na strategię tworzenia wartości oraz budowę przewag konkurencyjnych

W obszarze konkurencyjności istotny wpływ na strategię banków mają przepisy Dyrektywy CSRD. Dyrektywa ta oprócz tego, że dotyczy sprawozdawczości zrównoważonego rozwoju i ujawnień danych niefinansowych wpływa również na warunki strategii tworzenia wartości oraz możliwości budowy przewag konkurencyjnych. Wynika to bezpośrednio z faktu, że zgodnie z wymogami podmioty mają obowiązek ujawniania obszernych, szczegółowych informacji na temat wyników w zakresie zrównoważonego rozwoju i powiązanych z nimi konsekwencji dla strategii biznesowej.

Dodatkowy wpływ na strategię banków będą miały Europejskie Standardy Sprawozdawczości (ESRS) określające zasady, co i jak ujawniać. Uwzględniając, że sprawozdania

zrównoważonego rozwoju staną się częścią sprawozdania z działalności, oznaczać to będzie zwiększenie odpowiedzialności organów spółki za ten obszar raportowania. Jawność informacji finansowych i niefinansowych w obszarze ESG umożliwi inwestorom lepszą analizę sytuacji banków notowanych na giełdzie i dokonywanie porównań między bankami. Należy oczekiwać, że banki, które zaprezentują się lepiej w obszarze ESG zyskają zarówno na tworzeniu wartości oraz na wycenie akcji. Akcje tych banków mogą chętniej być nabywane przez dotychczasowych i nowych inwestorów.

Kadra kierownicza banków, która właściwie zastosuje przesłanie (logikę) CSRD, może lepiej zrozumieć, w jaki sposób czynniki zrównoważonego rozwoju wpływają na tworzenie wartości, co może prowadzić do poprawy wyników finansowych. Jednak podejście to wymaga od całej kadry kierowniczej dokonania istotnych zmian w zarządzaniu.

Wśród głównych zmian strategii tworzenia wartości i konkurencyjności banku należy wskazać:

1. *Budowanie strategii biznesowej uwzględniającej możliwości i ryzyka zrównoważonego rozwoju:*
 - wykazanie przez kierownictwo banku, w jaki sposób oceniło możliwości i ryzyko biznesowe związane z czynnikami ESG oraz ich wpływ na bieżące wyniki finansowe, a także jak planuje je poprawić w przyszłości; działania te muszą być udokumentowane w jednym sprawozdaniu, w celu ich porównań m.in. przez inwestorów;
 - raportowanie, w jaki sposób w strategii i planach odniesiono się do zagadnień zrównoważonego rozwoju, które zostały uznane za istotne, jeśli kierownictwo nie wykaże się w tym zakresie starannością, interesariusze mogą domniemywać niepożądane konsekwencje finansowe;
 - przedstawienie planu transformacji banku zawierającego opis sposobu, w jaki będzie on zarządzać zmianami rynkowymi; wymagane jest przedstawienie planów i harmonogramów inwestycji, w jaki sposób bank będzie zwiększać swoją odporność na taką transformację;
 - zaangażowanie osób z różnych departamentów, przy ścisłym nadzorowaniu przez kierownictwo w porozumieniu z zarządem (tworzenie multidyscyplinarnych zespołów).
2. *Zwrócenie większej uwagi na wpływ banku na otoczenie:*
 - zgodnie z wytycznymi CSRD kadra kierownicza musi wykazać znaczące oddziaływania firmy na środowisko oraz społeczeństwo i umiejętnie nimi zarządzać;
 - wymagane jest przedstawienie „dwukierunkowej istotności” polegającej na analizie: (i) wpływu czynników zewnętrznych na bank mogących powodować zakłócenie jego działalności np. związanych ze zmianą klimatu, pożarami, powodziami (jest to tzw. wpływ „z zewnątrz” na bank), oraz (ii) wpływu działalności banku na otoczenie (tzw. wpływ „od wewnątrz”), na środowisko i społeczeństwo; w „dwukierunkowej istotności” ważne jest także zarządzanie oddziaływaniami uznanymi za najbardziej znaczące; to dwukierunkowe spojrzenie określane jest mianem „podwójnej istotności” mające wpływ na ewolucję praktyk zarządzania.

3. *Wypracowanie procesów decyzyjnych uwzględniających czynniki niefinansowe wpływające na wyniki banku:*
 - po aktualizacji strategii biznesowych z uwzględnieniem czynników zrównoważonego rozwoju (*oddziaływań zewnętrznych, jak i wewnętrznych*), kadra zarządzająca powinna włączyć wszelkie nowe priorytety do procesów decyzyjnych dotyczących: rynków, produktów, inwestycji kapitałowych, struktury portfela, pozycjonowania na rynku i innych kwestii strategicznych;
 - konieczność uwzględnienia w decyzjach biznesowych priorytetów niefinansowych, opartych np. na wskaźnikach wydajności, które nie są mierzone w kategoriach pieniężnych, tj. zatrzymywanie pracowników czy konwersja potencjalnych klientów;
 - w CSRD praktykę priorytetów niefinansowych rozszerza się na kwestie zrównoważonego rozwoju, kadra kierownicza ma obowiązek wyjaśnić: czy i w jaki sposób bank zarządza wynikami w zakresie ESG oraz dlaczego podjęto określone działania; oznacza to, że kierownictwo będzie potrzebować wiarygodnych metod alokacji zasobów do projektów, inwestycji lub jednostek biznesowych, które charakteryzują się różnymi kombinacjami aspektów finansowych i zrównoważonego rozwoju.
4. *Dążenie do tworzenia danych dotyczących zrównoważonego rozwoju, które są równie rzetelne i wiarygodne jak dane finansowe:*
 - w celu podejmowania decyzji biznesowych uwzględniających czynniki zrównoważonego rozwoju, kadra kierownicza i zarządy muszą dysponować szczegółowymi i wiarygodnymi danymi dotyczącymi ESG; jakość tych danych i raportów będzie musiała być coraz lepsza, ponieważ zgodnie z CSRD podmioty objęte przepisami dyrektywy muszą uzyskać zewnętrzną weryfikację (atestację) ujawnianych informacji ESG, początkowo na ograniczonym, a docelowo na rozsądnym poziomie, wymaganym w sprawozdaniach finansowych;
 - wielu dyrektorów finansowych będzie musiało dostosować systemy technologiczne i mechanizmy kontroli danych dotyczących zrównoważonego rozwoju, jak również procesy ładu korporacyjnego i zarządzania ryzykiem, do tych samych standardów, które obowiązują w przypadku danych finansowych [PWC, 2023].

5. Kamienie milowe EBA w zakresie zrównoważonego rozwoju na lata 2021–2025

W 2019 r. EBA opracowała pierwszy plan działania w zakresie zrównoważonego finansowania, który następnie w grudniu 2022 r. został zastąpiony mapą drogową EBA w zakresie zrównoważonego finansowania. Zaktualizowany dokument wyjaśnia sekwencyjnie i całościowo podejście EBA do włączenia kwestii ESG w ramy systemu bankowego do 2025 r. oraz wspierania wysiłków UE w działaniach na rzecz przejścia na bardziej zrównoważoną gospodarkę.

Plan działań EBA określa następujące tzw. *kluczowe kamienie milowe na lata 2021–2025*:

1. *Przejrzystość i ujawnienia – zapewnienie dostępu do informacji i wspieranie dyscypliny rynkowej* – w tym obszarze trwają prace koncentrujące się na ujawnieniach w ramach Filara 3, informacji na temat zrównoważonego finansowania (SFDR), taksonomii i ujawnień w zakresie sekurytyzacji.
2. *Zarządzanie i nadzór nad ryzykiem* – dotyczą włączenia czynników i ryzyk ESG w ramy zarządzania ryzykiem instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych oraz w ramy nadzoru nad rynkiem. EBA planuje prace nad wytycznymi, których celem będzie zapewnienie zharmonizowanych praktyk w zakresie oceny ryzyka ESG i zarządzania nim, włączając w to testy warunków skrajnych oraz szczegółowe wymogi traktowania ryzyka ESG w następnym *przeglądzie i ocenie nadzorczej (Supervisory Review and Evaluation Process, SREP)*⁴.
3. *Ostrożnościowe traktowanie ekspozycji* – szczególnie traktowanie ekspozycji, które są związane lub wpływają na realizację celów ESG w ramach Filara I i wymogów w zakresie *funduszy własnych*.
4. *Testy warunków skrajnych* – planowane jest stopniowe włączanie ryzyk ESG do ram testów warunków skrajnych w celu identyfikacji słabości banków. EBA i pozostałe europejskie nadzory (*European Supervisory Authorities, ESAs*) opracują wspólne wytyczne dotyczące nadzorczych testów warunków skrajnych ESG, zaczynając od ryzyka klimatycznego. Wytyczne te mają zapewnić wspólne standardy oceny i pojawią się najprawdopodobniej w 2025 r.
5. *Standardy i oznakowanie* – obejmują wspieranie definicji i metodologii dla zrównoważonych produktów bankowych, m.in. w zakresie: standardów emisji zielonych papierów wartościowych, włączając w to rynek zielonej sekurytyzacji, monitorowania instrumentów dodatkowych AT1, rynku obligacji powiązanych ze zrównoważonym rozwojem, zielonych kredytów i pożyczek hipotecznych.
6. *Greenwashing* – określenie zagrożeń związanych z greenwashingiem oraz oceną jego interakcji z ramami nadzorczymi w sektorze bankowym UE i dostosowanie przepisów w celu zarządzania ryzykiem greenwashingu.
7. *Sprawozdawczość nadzorcza* – włączenie informacji o ryzykach ESG w ramy sprawozdawczości nadzorczej, opracowanie implementacyjnego standardu technicznego (ITS) przewidziane jest na 2024 r., a raportowanie nadzorcze na 2025 r., opracowanie ram monitorowania ryzyk ESG.
8. *Monitorowanie ryzyka ESG i zrównoważonego finansowania* – monitorowanie istotnych ryzyk ESG i zmian w zakresie zrównoważonego finansowania w kontekście celów porozumienia paryskiego oraz agendy ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju (tabela 3).

⁴ W ramach europejskiego nadzoru bankowego wobec wszystkich banków istotnych stosuje się jednolitą metodologię i wspólny harmonogram procesu SREP, pozwalający jednolicie oceniać profil ryzyka banków i podejmować decyzje w sprawie koniecznych środków nadzorczych. Stosowany jest ten sam zbiór metod i jednolity zestaw narzędzi. Ocena obejmuje: modele biznesowe banków, zarządzanie wewnętrzne, ryzyka dla kapitału i ryzyka dla płynności.

Tabela 3. Kamienie milowe EBA związane ze zrównoważonym finansowaniem w latach 2021–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Wyszczególnienie					
Przejrzystość i ujawnienia	Porady EBA dotyczące ujawniania informacji na podstawie art. 8 Taksonomii	ITS dot. ujawniania informacji o ostrożnościowych w ramach Filara 3 ESG	Wsparcie wdrożeniowe RTS dot. ujawnień ESG dla sekularyzacji STS	Przegląd ITS w zakresie ujawnień o ostrożnościowych Filara 3 ESG	
Przejrzystość i ujawnienia – SFDR	RTS dot. ujawniania informacji nt. zrównoważonego rozwoju dla produktów finansowych i decyzji inwestycyjnych	Przegląd RTS w zakresie ujawnień dot. zrównoważonego rozwoju – inwestycje w gaz kopalny i energetykę jądrową	Przegląd RTS w zakresie ujawnień dot. zrównoważonego rozwoju – wskaźniki PAI	Wsparcie przy wdrażaniu obowiązków ujawnieniowych	
Zarządzanie ryzykiem i nadzór	Raport dot. zarządzania i nadzoru nad ryzykami ESG	Drugi przegląd Wytocznych SREP Raport o ryzykach ESG w SREP dla firm inwestycyjnych	Dokument konsultacyjny w sprawie wytocznych zarządzania ryzykiem ESG	Końcowe Wytoczne zarządzania ryzykiem Trzeci przegląd ESG SREP	
Wymogi ostrożnościowe		Dokument konsultacyjny ryzyk środowiskowych w ramach podejścia ostrożnościowego	Sprawozdanie końcowe podejścia ostrożnościowego do ekspozycji		
Testy warunków skrajnych	Pilotażowe ćwiczenia klimatyczne		Dokument konsultacyjny wytocznych dot. stress testów	Jednorazowe wspólne ćwiczenia; końcowe wytoczne nt. stress testów w instytucjach	Przygotowanie i uruchomienie cyklicznych stress testów klimatycznych; GL nt. nadzorczych stress testów ESG
Normy i oznaczenia	Zakutalizowany raport z monitorowania instrumentów ATI	Sprawozdanie na temat zielonej sekurytyzacji	Doradztwo w zakresie zielonych pożyczek i kredytów hipotecznych		
Greenwashing		Ankiety skierowane do interesariuszy i organów nadzoru	Doradztwo w zakresie greenwashingu – raport z postępu		
Sprawozdawczość nadzorcza		Model danych dla ujawnień ilościowych Filara 3		ITS w zakresie raportowania ESG Gromadzenie <i>ad hoc</i> danych ilościowych Filara 3	Gromadzenie <i>ad hoc</i> danych ilościowych P3; przygotowanie i uruchomienie cyklicznej sprawozdawczości nadzorczej w zakresie ESG
Ryzyka ESG i monitorowanie zrównoważonych finansów			Opracowanie ram monitorowania ryzyk ESG i zrównoważonych finansów		

Źródło: opracowanie na podstawie EBA [2024].

6. Dyskusja – główne wyzwania i perspektywy banków

Wyzwaniem dla wielu banków jest opracowanie optymalnej strategii ESG oraz jej właściwa implementacja zgodnie z wymogami regulacyjnymi, nadzorczymi oraz własnymi celami w zakresie rozwoju i zapewnienia rentowności. Wyzwaniem jest odpowiednie zaadresowanie w strategii działalności i tworzenia wartości – szans, zidentyfikowanie zagrożeń, określenie mocnych i słabych stron. Kluczowym wyzwaniem jest również próba pogodzenia oczekiwań regulatorów i interesariuszy, określenie sposobów wyróżnienia się wśród innych w sektorze bankowym (krajowym i na rynkach zagranicznych) oraz wypracowanie optymalnych rozwiązań zaangażowania się banku w transformację energetyczną.

Ze względu na trwający proces legislacji w zakresie zrównoważonego rozwoju, z przewidywaną jego kontynuacją w kolejnych latach, ważne jest zagwarantowanie właściwej elastyczności i adekwatności planów strategicznych w bankach, aby nadążały za zmianami prawnymi. Wspomniana znaczna liczba regulacji prawnych, krótkie okresy wdrożeniowe i perspektywa kolejnych zmian przepisów w przyszłości wskazywanych przez EBC, EBA, EiOPA czy inne instytucje (CSRD, CSDD, czy kamieni milowych 2021–2025) jest wyzwaniem dla wielu podmiotów finansowych i niefinansowych.

Procesy dostosowawcze banki traktują nie tylko jako obowiązek wynikający z przepisów prawnych, lecz również narzędzie konkurencyjne. W regulacjach zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) banki upatrują również swoje *szanse*, przede wszystkim na rozwój dodatkowych usług i zbudowanie przewagi konkurencyjnej wobec rosnących potrzeb rynku. Banki, które będą umiały wykorzystać potencjalne szanse ESG, będą mogły podnieść swoją rentowność, a nawet zwiększyć udział w rynku krajowym i na rynkach zagranicznych. Niemniej banki funkcjonują w różnych uwarunkowaniach: kapitałowych, technologicznych, kręgu obsługiwanych klientów, branż, w których oni funkcjonują, napotykają także różny poziom konkurencji w zakresie oferowanych produktów bankowych zgodnie z przyznaną licencją na prowadzenie działalności. Część z tych uwarunkowań będzie szansą, lecz inne mogą być zagrożeniami, pomimo wysiłków zarządzających bankami.

Jak wspomniano, *perspektywy* banków w zakresie zrównoważonego rozwoju są determinowane kontynuacją prac regulacyjnych, nadzorczych, w tym m.in. wytycznymi, które zostaną wypracowane i przyjęte do 2025 r. w ramach kamieni milowych EBA (*roadmap*). Oznacza to, że przyszłe wyzwania banków zgodnie z tymi kamieniami milowymi będą koncentrować się na: kwantyfikacji i zarządzaniu ryzykiem ESG, stress testach klimatycznych, ujawnieniach oraz raportowaniu. Mniejsze banki komercyjne i spółdzielcze, w tym o zasięgu krajowym będą napotykać przewagę konkurencyjną banków globalnych, dobrze radzących sobie w zakresie bankowości zrównoważonej pod względem: procedur, narzędzi, systemów informatycznych, zarządzania ryzykiem ESG, baz danych itd.

Ponieważ jednym z istotnym ryzyk, mogących występować w wymiarze ESG, jest ryzyko związane ze środowiskiem, czyli ryzyko klimatyczne⁵ jest ono przedmiotem licznych badań [WEF, 2024; EBC, 2024; IMF, 2022; Adrian i in., 2022; Kalkuhl, Wenz, 2020; Monasterolo, 2020; Battiston, Jakubik, Monasterolo, Riahi, Ruijven, 2019; ESRB, 2016].

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że bezpośrednio na ryzyko ESG w bankach narażone są przede wszystkim portfele kredytowe przedsiębiorstw funkcjonujących w branżach wysokoemisyjnych, czyli emitujących gazy cieplarniane (GHG) [Kim, Panton, Schwerhoff, 2024; OECD, 2017; Monasterolo, Battiston, 2020]. Zarządzanie ryzykiem ESG w odniesieniu do ryzyka klimatycznego wymaga od banków wykonywania stress testów i analizy scenariuszy, wspierających plany strategiczne [Battiston, Mandel, Monasterolo, Schütze, Visentin, 2017], w tym wspierających zarządzanie ryzykami portfelowymi i inwestycyjnymi [Yang, Huang, Zhang, 2023].

Warto zauważyć, że udzielanie kredytów dla przedsiębiorstw z takich branż, jak: górnictwo i wydobywanie, transport czy handel (traktowanych jak tzw. brudne branże) będzie wywoływało wzrost ryzyk ESG, które mogą ujawniać się z różnym nasileniem w długim horyzoncie czasowym. Dlatego też banki uwarunkowania te muszą uwzględniać nie tylko w planach operacyjnych, lecz właśnie w wieloletnich strategiach. Wyzwaniem w tym przypadku jest konieczność absorbowania przez banki ryzyka ESG poprzez: wzrost wymogów kapitałowych, utrzymywanie na wyższym poziomie ogólnych i sektorowych buforów ryzyka systemowego, zgodnie z regulacjami makroostrożnościowymi. Spełnienie tych wymogów będzie dla banków dodatkowym ciężarem, a w efekcie, mogą one ograniczać finansowanie lub oferować je klientom, ale przy wyższym koszcie (prowizji, marży i zabezpieczeniu prawnym). Oznacza to zmiany struktury portfela kredytów, dążenie np. do redukcji tzw. aktywów osieroconych dotyczących brudnych branż, i wzrost finansowania wspierającego ESG [Kosztowniak, 2023b].

Ponadto banki podejmujące wysiłek transformacji swoich portfeli kredytowych będą wymagały długoterminowego refinansowania, w tym przy wsparciu ze strony publicznych polityk, np. za pomocą ulg podatkowych, ponieważ sama struktura pasywów w bankach – w większości z krótkoterminowymi depozytami – nie będzie wystarczająca.

7. Podsumowanie

Przedstawione regulacje prawne, wielowymiarowość aspektów zrównoważonego rozwoju, oczekiwania interesariuszy oraz oddziaływane na każdy poziom działalności decydują, że wymagane są zmiany w procesach, systemach zarządzania ryzykiem, strategiach, modelach

⁵ Ryzyko to może wpływać na system finansowy i gospodarkę realną przez dwa kanały: ryzyko fizyczne (*physical risk*) – obejmujące koszty ekonomiczne i straty finansowe wynikające z rosnącego nasilenia i częstotliwości ekstremalnych zjawisk pogodowych spowodowanych zmianami klimatu, oraz ryzyko transformacji (*transition risk*) związane z kosztami generowanymi przez konieczność przystosowania gospodarki do bardziej zrównoważonej i niskoemisyjnej ścieżki rozwoju.

biznesowych, aby właściwie ocenić skalę ryzyka, monitorować je i zabezpieczyć. W ramach strategii operacyjnych i konkurencyjnych banki podejmują wysiłki kształtowania nowego profilu klienta zorientowanego proekologicznie oraz istotnego w budowaniu nowej oferty produktowej i marki banku. Systemy zarządzania ESG w bankach stają się ważnym kanałem komunikacji z rynkiem i interesariuszami.

Spośród regulacji, szczególnie wytyczne CSRD oraz ESRD mają istotny wpływ na strategię działania banków i tworzenia wartości. Wskazany obszerny zakres prac i legislacji, np. w ramach kamieni milowych EBA (*roadmap*) na lata 2021–2025, stanowić będzie o fundamentach wymogów makroostrożnościowych i możliwościach rozwoju bankowości zrównoważonej na rynku unijnym na wiele kolejnych lat.

Ponieważ system bankowy UE charakteryzuje się przewagą bankowości uniwersalnej, banki komercyjne i spółdzielcze oferują szeroki portfel produktowy wymagający jednocześnie wprowadzenia regulacji zrównoważonego rozwoju. Fakt ten może być dla części banków szansą, lecz dla innych wyzwaniem. Chociaż rozwiązania adaptacyjne ESG w poszczególnych systemach bankowych krajów UE są podobne, to ze względu na różnice w unijnych sektorach bankowych – dotyczących siły kapitałowej i skali działania banków – mogą ujawniać się nowe przewagi konkurencyjne.

We Francji, Niemczech czy Holandii funkcjonują siedziby banków globalnych, kwalifikujących się do czołówki światowych liderów bankowości zrównoważonej. Banki te już wiele lat wdrażają w Europie Zachodniej rozwiązania ESG i przenoszą te wzorce do filii banków w Europie Środkowo-Wschodniej oraz na dalsze rynki Azji czy USA. Zatem pod tym względem – okresu praktyk zrównoważonego rozwoju – sektory bankowe różnią się w poszczególnych krajach UE. Z jednej strony, liderzy bankowi dysponują przewagami *know-how* w zakresie działalności zrównoważonej, a z drugiej strony, pozostałe banki mogą czerpać z nich wzorce (np. od spółek matek za granicą). Oznacza to, że chociaż trwający proces legislacyjny i przyszłe zmiany w zakresie ESG będą dla wszystkich sektorów bankowych w UE wyzwaniem, to jednak w zróżnicowanym stopniu.

Bibliografia

Dokumenty prawne

1. Directive [2022/2464/EU] of The European Parliament and of The Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>.
2. Directive [2014/95/EU] of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups Text with EEA relevance, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0095>.

3. Dyrektywa CSDD [EC/2022/0071], [https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2022/0071/COM_COM\(2022\)_0071_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2022/0071/COM_COM(2022)_0071_EN.pdf) (dostęp: 27.01.2024).
4. Dyrektywa PE i Rady [2022/2464/UE] z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) nr 537/2014, dyrektywy 2004/109/WE, dyrektywy 2006/43/WE oraz dyrektywy 2013/34/UE w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju.
5. Rozporządzenie PE i Rady [2019/2088/UE] z dnia 27 listopada 2019 r. w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych PE/87/2019/REV/1.
6. Rozporządzenie PE i Rady [2020/852/UE] z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088.
7. Rozporządzenie wykonawcze Komisji [2022/245/UE] z dnia 30 listopada 2022 r. zmieniające wykonawcze standardy techniczne określone w rozporządzeniu wykonawczym (UE) 2021/637 w odniesieniu do ujawniania informacji na temat ryzyk z zakresu ochrony środowiska, polityki społecznej i ładu korporacyjnego.

Wydawnictwa zwarte

1. EBA (2021). *Report on management and supervision of ESG risks for credit institutions and investment firms*, no. EBA/REP/2021/18.
2. ECB (2022). *Financial Stability Review*, November. ESRB (2016), “Too late, too sudden: Transition to a low-carbon economy and systemic risk”, *ASC Report*, No. 6.
3. Gajdka, J., Brzeszczyński, J., Kulińska-Sadłocha, E., Marcinkowska, M. (2023). *Aspekty ESG w działalności banków w Polsce – rozwój, stan obecny, perspektywy*. Łódź: PAB.
4. Kosztowniak A. (2023a). *System zarządzania ryzykiem ESG w sektorze bankowym krajów Unii Europejskiej*. W: *30 lat w naukach społecznych. Nowe myśli i idea* (s. 301–316), J. Wielgórka-Leszczyńska, M. Matuszewicz. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
5. IMF (2022). *United Kingdom: Financial Sector Assessment Program Systemic Stress, and Climate-Related Financial Risks: Implications for Balance Sheet Resilience*, “FSAP Technical Note”, Washington, DC.
6. OECD (2017). *The Economic Consequences of Climate Change*, “OECD Publishing”, Paris.
7. WEF (2024). *The Global Risks 19th Edition*, Insight Report, World Economic Forum, Geneva.

Artykuły naukowe

1. Adrian, T., Grippa, P., Gross, M., Haksar, V., Krzmar, I., Lepore, C., Lipinsky, F., Oura, H., Lamichhane, S., Panagiotopoulos, A. (2022). Approaches to Climate Risk Analysis in FSAPs, *IMF Staff Climate Notes*, 5.
2. Battiston, S., Mandel, A., Monasterolo, I., Schütze, F., Visentin G. (2017), A Climate stress-test of the financial system, *Nature Climate Change*, 7(4), s. 283–288.
3. Coleton, A., Brucart, M.F., Gutierrez, P., Le Tennier, F., Moor, C. (2020). Sustainable Finance: Market Practices, *EBA Staff Paper Series*, 6.

4. Giuzio, M., Krušec, D., Levels, A., Melo, A.S., Mikkonen, K., Radulova, P. (2019). Climate change and financial stability, *Financial Stability Review*, 1.
5. Kalkuhl, M., Wenz, L. (2020). The Impact of Climate Conditions on Economic Production. Evidence from a Global Panel of Regions, *Journal of Environmental Economics and Management*, 103 (C).
6. Kim, J., Panton, A.J., Schwerhoff, G. (2024). *Energy Security and the Green Transformation*, IMF, "Working Paper", no. 2024/006, January.
7. Kosztowniak, A. (2023b). Climate Policy Relevant Sectors in the Polish commercial banks, *Central European Review of Economics & Finance*, 42(1), s. 50–70. DOI: 10.24136/ceref.2023.004.
8. Monasterolo, I., Battiston, S. (2020). Assessing Forward-Looking Climate Risks in Financial Portfolios: A Science-Based Approach for Investors and Supervisors; *NGFS Occasional Paper. Case Studies of Environmental Risk Analysis Methodologies*, s. 52–72.
9. Monasterolo, I. (2020). Climate change and the financial system, *Annual Review of Resource Economics*, 12, s. 299–320.
10. Xu, Y., Ramanathan, V., Victor, D. (2018). Global warming will happen faster than we think, *Nature*, 564(7734), s. 30–32. DOI: 10.1038/d41586-018-07586-5.
11. Yang, Y., Huang, Ch., Zhang, Y. (2023). *Decomposing Climate Risks in Stock Markets*, IMF Working Paper, 23/141, June.

Materiały internetowe

1. Battiston, S., Jakubik, P., Monasterelo, I., Riahi, K., Ruijven, B. (2019), Climate Risk Assessment of Sovereign Bonds' Portfolio of European Insurers. W: *EIOPA Financial Stability Report*, December, <https://pure.iiasa.ac.at/id/eprint/16238/> (dostęp: 27.01.2024).
2. EBA (2024). *EBA Roadmap on Strengthening The Prudential Framework. Implementation Timeline of EBA Mandates Under EU Banking Package (CRD–CRR)*, https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2023-12/9dc534e8-8a3d-438f-88e3bc86e623d99e/EBA%20Roadmap%20on%20strengthening%20the%20prudential%20framework_1.pdf (dostęp: 27.01.2024).
3. EBC (2024). *ECB steps up climate work with focus on green transition, climate and nature-related risks*, <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2024/html/ecb.pr240130~afa3d90e07.en.html> (dostęp: 27.01.2024).
4. EC (2018). *Komunikat Komisji. Plan działania: finansowanie zrównoważonego wzrostu gospodarczego*, COM (2018) 97 final, 8.03.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0097> (dostęp: 27.01.2024).
5. EC (2024a). *What is the European Green Deal?*, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal?ref=blog.energyelephant.com> (dostęp: 27.01.2024).
6. EC (2024b). https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en (dostęp: 27.01.2024).
7. EIU (2017). *The road to action. Financial regulation addressing climate change, 2017*, <https://impact.economist.com/perspectives/financial-services/road-action-financial-regulation-addressing-climate-change> (dostęp: 27.01.2024).

8. England, J. (2023). *The top 10 most sustainable banks in the world in 2023*, FinTech Magazine, February 20, <https://fintechmagazine.com/banking/the-top-10-most-sustainable-banks-in-the-world-in-2023> (dostęp: 27.01.2024).
9. ESRB (2020). *Positively green: Measuring climate change risks to financial stability*, June, https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/reports/esrb.report200608_on_Positively_green_-_Measuring_climate_change_risks_to_financial_stability~d903a83690.en.pdf?c5d033aa3c648ca0623f5a2306931e26 (dostęp: 27.01.2024).
10. IMF (2019). *Global Financial Stability Report. Lower for Longer*, October 2019, www.elibrary.imf.org/view/book/9781498324021/9781498324021.xml (dostęp: 27.01.2024).
11. EC (2021). *Development of Tools and Mechanisms for the Integration of ESG Factors into the EU Banking Prudential Framework and into Banks' Business Strategies and Investment Policies*, May, https://finance.ec.europa.eu/publications/final-study-development-tools-and-mechanisms-integration-esg-factors-eu-banking-prudential-framework_en (dostęp: 27.01.2024).
12. Kearney (2021). *European Banking Radar*, June 2021, www.kearney.com/industry/financial-services/european-retail-banking-radar/2021 (dostęp: 27.01.2024).
13. PWC (2023). *Dyrektywa CSRD zmienia strategię tworzenia wartości firm*, październik 11, <https://www.pwc.pl/pl/artykuly/dyrektywa-csrd-jakiezmiiany-wprowadza-w-raportowaniu-esg.html> (dostęp: 27.01.2024).
14. UN (2015). *Paris Agreement, 2015*, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement> 10 Cube Global, *The evolution of ESG regulation*, www.cube.global/wp-content/uploads/2023/03/CUBE-Data-Report_The-Evolution-of-ESG.pdf (dostęp: 27.01.2024).
15. UNEP FI (2024). *The UN-convened network of banks, insurers and investors accelerating sustainable development*, <https://www.unepfi.org/> (dostęp: 27.01.2024).

Sustainable development and competitiveness strategies in the banking sectors of European Union countries

Abstract

The aim of the study is to present the evolution of the development and competitiveness strategy in the EU banking sector under the implementation of sustainable development regulations and reporting obligations. The results of the analyses indicate that legal regulations have now and will have a significant impact on changes in the development and competitiveness strategy of the banking sectors in the EU. Due to the multidimensionality of ESG factors, banks are making changes in their processes, strategies, and business models thoroughly and in many areas. They incorporate ESG factors into existing risk management systems and organizational structures, strategies, and building competitive advantages. It is expected that there will be a reduction in the financial capacity of carbon-intensive activities and an increase in green projects. The CSRD and ESRS have a significant impact on the strategies for creating value and competitive advantage. Global leaders in sustainable banking are banking conglomerates from France, Germany, and the Netherlands, for example, transforming patterns into other banking

sectors in the EU and beyond. The structure of the article consists of chapters concerning regulatory conditions for the development of sustainable banking in the EU, evolution of the operating strategy, the impact of the CSRD Directive and the ESRS guidelines on strategies for creating value and competitive advantages, as well as EBA milestones (roadmap) on the EU market.

Keywords: ESG, taxonomy, development strategies, competitiveness, banks, EU
